דאזלי לתיגרת • פי' שהולכים במקלות ונשענים עליהם ואמר דתרגומא מחזיק כפלך דכתיב *גבי יואב היי בלתיגרת:
בשבילי הרשות • פי' בדרך שעשוי דרך הדחות והכרמים:
עד שתרד רביעה שניה • מכאן ואילך מוקי להו:

*הנודר עד הגשמים, (ה) *משתרד גשמים עד שתרד רביעה שניה בר זביד אמר לויתים דתנן *מאימתי כל אדם מותרין בלקט בשבחה ובפאה: משילכו הנמושות בקרט ובעוללות? משילכו עניים בכרם ויבואו לויתים: משתרד רביעה שניה מאי נמושות אמר ר' יוחנן סבי דאזלי *אתיגרא ר"ל אמר לקוטי בתר לקוטי רב פפא אמר כדי להלך בשבילי הרשות דאמר מר *מהלכין כל אדם בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה רב נחמן בר יצחק אמר לבער פירות שביעית *דתנן *עד מתי נהגין ושורפין בתבן ובקש של שביעית עד שתרד רביעה שניה מאי טעמא דכתיב °וְלִבְהֵמְתְּךָ וְלַחַיָּה אשר בארצך כל זמן שחיה אוכלת בשדה האכל לבהמתך בבית, כלה *לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית/ אמר רבי אבהו מאי לשון "רביעה" דבר שרובע את הקרקע כדרב יהודה דאמר רב יהודה מיטרא בעלה דארעא הוא שנאמר °כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה" ואמר רבי אבהו רביעה ראשונה: כדי שתרד בקרקע טפח, 'שניה': כדי לנוף בה פי חבית, אמר רב חסדא גשמים שירדו כדי לנוף בהן פי חבית אין בהן משום ועצר ואמר רב חסדא גשמים. שירדו קודם ועצר אין בהן משום ועצר ואמר אביי לא אמרן אלא קודם ועצר דאורתא אבל קודם ועצר דצפרא, יש בהן משום 'ועצר'. דאמר רב יהודה בר יצחק *הני ענני דצפרא לית בהו משום ועצר: °מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה והחסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאביי והא אמרי אינשי "במפתח בבי מיטרא, בר חמרא מוך שקך - וגני"? לא קשיא הא דקטיר בעיבא הא דקטיר בעננא. אמר רב יהודה טבא לשתא דמטרא ארמלתא: איכא דאמרי דלא ביירי תרביצי ואיכא דאמרי דלא ביירי שודפנא, אינו והאמר רב חסדא טבא לשתא דמטרא מנוולתא? לא קשיא הא דאתא מיטרא מעיקרא הא דלא אתא מיטרא מעיקרא! ואמר רב חסדא גשמים שירדו על מקצת מדינה לא ירדו אין בהן משום ועצר, אינו: והכתיב °וגם אנכי מנעתי מכם את הגשם בעוד שלשה הרשים לקציר והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר, חלקה אחת תמטר וגו' *ואמר רב יהודה אמר רב: שתיהן לקללה? לא קשיא הא דאתא מטרא הא דאתא כדמבעי ליה אמר רב אשי דיקא נמי דכתיב "תמטר" "תמטר" מקום מטר ש"מ! א"ר אבהו *מאימתי מברכין על הגשמים: מישיצא חתן לקראת כלה, 'מאי מברך? אמר רב יהודה אמר רב *מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו' ר' יוחנן מסיים בה הכי' אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו בו' עד [א] אל יעזבונו רחמיך ה' אלהינו ולא עזבונו ברוך רוב ההודאות, רוב ההודאות ולא כל ההודאות: אמר רבא אימא "אל ההודאות", אמר רב פפא 'הלכך נימרינהו

סגולר עד הגשמים • דאמר "קונם אם אהנה מדבר זה עד הגשמים":
עד שתרד רביעה שניה • בגדרים הולכין אחר לשון בני אדם ואין קורין גשמים לראשונה עד שתרד שניה שמאז ואילך מקולקלות הדרכים ומאוסות מפני הגשמים ל"ל "עד הגשמים" משמע תרי דהייט תורה אור רביעה שניה: **כל אדם** • אפילו העשירים: **•) פרט.** לא תפאר אחרים (נדרים כד) לא תטול תפארתו ממנו: **משילכו הנמושות** • בשדה דמכלן ואילך נתייאשו אחר הענייים לפי שיוטעין אם כשאר לקט שכחה ופאה נמושות נטלוס: **נמושות** • לשון ממשש: **משילכו עניים בכרם ויבאו** • כלומר שלקטו וחזרו ובאו פעם שניה והשאר מספיק דעתייהו עניים: **משתרד רביעה שניה** • דעד ההיא שעתא לקטו הכל: **דאזלי לתיגרת** • הולכין בנחת ומטייני מפי מחזיק בפלך (שמואל ב ג) מתרגמא לתיגרת: **לקוטי בתר לקוטי** • עני מוליך בט אחריו שמכלן ואילך פוסקין אחר עניים מלקוט: **ס"ג רב פפא אמר לשבילי הרשות** • כלומר שם רשות מב"ד לעוברי דרכים לקבר שבילן ליל בשדות: **עד שתרד רביעה שניה** • שמכלן ואילך גדלה התבואה וקשה לה דיסא הרגל דאמר מר בפרק מרובה* בתנאים שהתנה יהושע מהלכין בשבילי הרשות וכו': **בתבן וקש של שביעית** • ספיחים שנגדלו בשביעית דיש בהן איסור שביעית לו תבואה שנגדלה בשביעית לאחר שנכנסה: **כלה לחיה מן השדה** • לשון זכר כמו (בראשית יח) עשו כלה כלומר כלה האוכל: **כלה לבהמתך** • כמו כלה בחיה כלה ולחיימו (תהלים נט) ומשירדה רביעה שניה מכלן ואילך אין תבן וקש בשדות שהגשמים עושין אותן זבל: **וסולדים** • כאדם שמוליד: **גשמים ברביעה ראשונה** • אם בתין כל כך שגשמים הקרקע, (ב) יפין הן ואין צריך להתענות: **לנוף בה פי חביות** • שטותה מן המים עד שנעשה ביחוס כל כך שיכול לעשות מנופת חבית בלא תוספת מים: **אין בהם משום ועצר** • אין זו קללה של ועצר את המים: **קודם ועצר** • קודם זמן ק"ש דכתיב ביה "ועצר את השמים" אע"פ שלא יהיה רוב גשמים: **אכל ירדו קודם ועצר דלפרא יש בהן משום ועצר** • הואיל ולא ירדו ביום ואין יפין לעולם: **אין בהו משום** • ואין שקתן מתברכת: **ותמדכם כענן בקר** • שאין בו ממש: **מיטרא במיפתח בבי** • אם יורדין בבקר כשפותחין הפתחים יקפל החמר שמוכר תבואה את שקו ליכנס לשם מפני שהשנה מתברכת והיהיה שובע בעולם ולא *ישתכר במכירת תבואתו אלמא יפין הן: **דקטיר בעיבא** • אם נתקבצו שמים בענני עבים ולא קלושים אין בהם משום ועצר: **דקטיר בענגא** • שהיא קלושה מעב אין בו ממש: **עבא נשמא** • אשריה כלומר טובה יש לשנה דטבת ארמלתא שאין גשמים יורדין בה להרביע את הארץ: **מיכא דאמרי דלא ביירי תרביצי** • אותן מקומות שמרבילין בהן תורה אינן ברורות מפני שהדרכים יפין הן והולכין התלמידים ממקום למקום ללמוד תורה ל"ל לא ביירי תרביצי גנות שאינן בלין על רוב מים כגון כסויין: **לא שקיל שודפנא** • אין הסדפון נאחז ומתחבק בתבואה: **מנוולתא** • שהדרכים מטולים בטיט מפני הגשמים: **אם דאמרי מיטרא מעיקרא** • שירדו הגשמים בזמן ממרחשון וירדו אף בטבת רעים הן שבכר די לעולם בגשמים של מרחשון: **דלא אתא מיטרא מעיקרא** • טבת לשתא דטבת מנוולתא, לשון אחר לא דאתא מיטרא מעיקרא טבת דמנוולתא: *אין בכסא משום ועצר • אותן שירדו ואותן שלא ירדו מפני שרוב גשמים קלקלו את תבואתם: **אם דאיכא מיטרא מוכא** • יותר מדאי שתיהן לקללה: **כדמבעי ליה** • אין בהן משום ועצר בקלה יותר מדאי: **מאימתי מברכין על הגשמים** • בפרק הרואה (ברכות דף נד:) אמרינן על הגשמים אומר הטוב והמטיב והתם (דף נט:) פרכינן הך ברכה דתקון לה רבנן °ומשנינן לה הא דחזא מיחזא והא דשמע ממטר: **אמן נקרא כלה** • שירדו כל כך שכהטפה נופלת יוצאת לחרבה וכולנות כנגדה מפי מורי ל"ל שהשוקין מקלחין מים שוק מקלח וזה מקלח כנגדו: **רוב הסולות** • כלומר רוב ההודאות אתה קורא להקב"ה ולא כל ההודאות והכי משמע ברוך אתה ברוב ההודאות ולא בכל אלא כך תוסס "בא"ש אמ"ה אל ההודאות" דמשמע כל ההודאות: למימרינהו

מאימתי כל אדם מותרין בלקט בשכחה ובפאה של בעה"ב המוציא לקט שכחה ופאה יכול ליקח. משילכו הנמושות שכבר המיתו עניים מדעתן. אתיגרא במורה שכבר לא השאירו כלום: שבילי הרשות דרכים שהם ברשות היחיד בשדות *) ברביעה שניה כבר כלה לחיה: שניה אין צריך אלא כדי שיכול ללוש מהן עפר לנוף פי החבית. אין בהן משום ועצר. כלומר דיש בהן משום ברכה. קרום ועצר דכ"ש: טוך קפל ודמוך כלומר שכל היום יורד מטר: עיבא עבים עבות הן של ברכה ובהבי אמרו טוך שקך וגני: עננו

*) נראה דל"ל עד מתי נהגין וכו' עד שתרד רביעה שניה אלא כבר כלה לחיה. **) ל"ל ותר"י אמר רב שתיהן לטובה.

גליון השס"ם רש"י ד"ה מאימתי מברכים כו' ומשנינן לה הא דמזי ממזי. ק"ל הא דתנן אם הן תירוצא אמרו אמרו אמרו כאן דאמתא מוכא וכו' ולא"ש:

[שמואל ב ג]

טו א מיי' פ"י מהלכות נדרים הלכה יא סמג לאוין רמב עוש"ע י"ד סימן רכ סעיף יח:

נדרים סב: שביעית פ"ש מ"ז

פאה פ"ח מ"ח ב"מ כח:

טז ב מיי' פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה יא:

יז ג מיי' פ"ט מהלכות מקוה ממון הלכה ד עור מ"ע סי' רעד:

[בערוך בשרך גד ובערך נמש גרס אתיגרא ע"ש שמביא ראיה מתרגום]

יח ד מיי' פ"ז מהלכות שמטה ויובל הל' ה סמג עשין קמח:

[במשנה דשביעית איתא מאימתי כו' משתרד רביעה כו' עי' ל"ל שם ובמל"מ בסוף דשביעית אמת]

ט ה מיי' פ"ז מהלכות ברכות הלכה ו סמג עשין כז עוש"ע א"ח סי' רכח סעיף ח:

כ ו מיי' פ"ט הלכה ס עוש"ע שם סעיף ב:

נוסח/מהדנה

מאימתי דר' אבהו
• מאי לשון רביעה
• אתי יורדין שנפל רביעה ראשונה ושניה

נוסח/מהדנה

סדרך של מאימתי של ר"חסדא שמאותה לפה:
◇ "אין בפה מטות ועצר" תאורי שמים שאין בפה הקלה של "ועצר את הטמא"

רבינו חננאל

למאי הלכתא. (למאי הלכתא) נקראת שניה. ובפרק ג' פירש כי רביעה א' וב' לשאול ג' להתענות וכן הלכתא. וא"ר זירא שניה לנודר דתניא הנודר עד הגשמים עד שתרד רביעה שניה רב וביר אמר לויתים. דתניא מאימתי כל אדם מותרין בלקט שכחה ופאה משילכו הנמושות בפרט ובעוללות משילכו עניים בכרם ויבאו לויתים עד שתרד רביעה שניה. סבי דאזלו אתגרא. זקנים המהלכים במשענת בנתיבי בני רה"ר. מאי לשון רביעה שרובע לקרקע כדרב יהודה דאמר מטרא בעלה דארעא היא שנאמר והולידה והצמיחה. רביעה [ראשונה] כדי שתרד בקרקע טפח. שניה כדי לנוף בה פי חבית: אמר רב חסדא גשמים שירדו כדי לנוף בה פי חבית אין בהם משום ועצר. וכן גשמים שירדו קודם ועצר. פי' קודם ק"ש שכתוב בה ועצר את השמים. אמר אביי לא אמרן אלא קודם ועצר אבל קודם שמע דצפרא יש בהן משום ועצר כלומר המטר היורד בשחר אינו כלום ועובר הוא כדכתיב חסדכם כענן בקר והני מילי במטר דקטיר בענגא. והוא שעמד ותלך. אבל אם נתקשרו שמים בענים בבקר אינו פוסק אותו היום מטר וזהו האמר בר חמרא מוך שקך וגני. הצע השק שלך ושבב שאין לך היום הליכה. ומוביא דשתא דטבת ארמלתא דלא ביירא תרביצי.

כגון הא דנרסי' (נ"ב ז.) חד מטיא תרביצא וחד מטיא אספלידא. ר"א דלא ביירי תרביצי ביירי מלשון בורה כדכתיב והארמה לא תשם ותתרגמינן וארעא לא תבור כלומר שהשקה ונשאר בה לחלוחית עדיין (משתיב) חורשין אותה וזורעין אותה היינו דלא ביירי תרביצי. פי' טבת ארמלתא שלא ירדו גשמים בטבת שרגשמים הם בעל לארץ שנאמר והולידה והצמיחה (הן) [אין] מניחין *) האכסדרא בורא (שדה) בור שוכנין בה מפני שלא באו גשמים ליכנס בבית אלא יושבין באכסדראות כמו אלמנה שאין לה ישיבת בית איכא דאמרי דלא שקיל שיבתגא כלומר לא בטלק הדעם אלא ישיבים בפתחים פתוחים מפני חוזק הדעם אינו כי טוב דאא כאשר לא יבא המטר בטבת והאמר רב חסדא מבא דטבת ממולתא כלומר בעת שיהו בני אדם מסונים את הנליהם ובבגדיהם בטיט בזה טובת השנה ושגינן אם היו גשמים במרחשון וכפלי הטוב שלא יהיו בטבת גשמים ואם לא היו גשמים במרחשון וכפלי (דוו ביה תשתא) [מוביא דשתא] דטבת ממולתא. ועוד א' גשמים שירדו על מקצת מדינה אין בהם משום ועצר אינו והכתיב חלקה אחת תמטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש ואמר רב שתיהן לקללה ושגינן אי אתא מוכא ומתכנשין תמן מיא לקללה. כדכתיב [תמטר] שם יהיה המטר כנוס כלומר נקרים שם הגשם כגון קטנים. ארמלתא שאין יורד גשמים: לא ביירי תרביצי אין תרבין בתי מדרשות שיכולין תלמידים לבוא שאין מעכבין להן גשמים ובטבת יש להם פנאי יותר מכל ימות השנה ע"א שאין מפסיקין הגנות: דאתא מיטרא מעיקרא. קודם טבת ובטבת (נמי אתי מוביא אי ומוקפין) הוי ארמלתא: הא כתיב ותמטרתי **) לפורענות: הא דאתא מוכא אין בהן משום ועצר דברכה הוי. דאתא כדבעי כלומר ועיר הוי קללה דיקא נמי דקרא בועיר מיטרא כתיב: תמטר תהא מקום מטר כל דהו: משיצא חתן לקראת כלה. משיצאו מים

*) ל"ל עד שידע קדוחתא דמגנה נדרים סב: ועי' במגנה ז פ"ש דשביעית]

*) [נ"ל פאה כ"ל בנים עי' תוליון קלא:]

*) בתוך פיוטי"ם מאמר דקרא לדבר כ"ל בנים "לשתה"

כ"ק פא.

[בסמים נב. נדה נא.] ⊛ ראיה: כי לשון לה לאורך ראשי לשון ותאורים ראשים ראשונים ראשים לשון בין אור ואשה [כ"ק דף פא.] ופריון, ואיתון כלו' יותר בשמים: חיות, קיטר לבן אם מה שאוכא לזיל בלי בי־ טלוה מבתחות

⊛ מאלות הסוקרים כפ. ל.דוד נב ב בין המאלות של ר"חסדא

ברכות נט. פ"ט

הגהות הב"ח

(ה) נס' הנודר עד הגשמים עד שיטו גשמים עד שתרד:

(ב) רש"י ד"ה גשמים שיטם הקרקע בעומק עפא יפין הן:

ברכות נט: ע"ש

[נ' ר"י"פאר"י מודים ונ' רש"ש א"ר הונא]

הגהות הגר"א

[א] נס' כהמון גנ"ו כו' עד. נ"ב וינוליכו

אם נברכות ברש"י בע"ת ע"ש]

גרשום

רבינו

*) נראה דל"ל עד מתי נהגין וכו' עד שתרד רביעה שניה אלא כבר כלה לחיה. **) ל"ל ותר"י אמר רב שתיהן לטובה.

גליון השס"ם רש"י ד"ה מאימתי מברכים כו' ומשנינן לה הא דמזי ממזי. ק"ל הא דתנן אם הן תירוצא אמרו אמרו אמרו כאן דאמתא מוכא וכו' ולא"ש: